

Тема о којој се говори

Ћирилица у амандманима на Устав СР Србије

Историја нам неће опростити одрицање од једног дела сопственог бића, и то без икаквих разлога

Одумирање ћирилице, које прети њеном потпуном смрћу, уочено је и у Уставној комисији која припрема амандмане на Устав СР Србије. После расправа у јавности и низу културно-просветних установа у Србији, на којим се захтевала заштита ћирилице и њена искључива службена и јавна употреба, сачињен је XXVI амандман, којим се уређује и писмо у СР Србији. У њему је најпре прописано да је „у службеној и јавној употреби српскохрватски језик и његова писма – ћирилица и латиница“. Тиме су оба писма изједначена. У трећем ставу тог амандмана каже се: „У раду државних органа и организација које врше јавна овлашћења, у Социјалистичкој Републици Србији и у другим случајевима утврђеним републичким законом у службеној и јавној употреби је ћирилично писмо“.

Насупрот првом ставу, овај други став треба да представља, вероватно, одступање од једнаке употребе латинице и ћирилице у корист ћирилице. Међутим, уколико је то заиста хтео уставотворац (одн. предлагач амандмана), циљ није постигнут. Овај став заиста утврђује да ће се законом одредити када је још, поред службене употребе у раду државних органа и организација које врше правна овлашћења, у јавној употреби обавезна ћирилица. Другим речима, правило је и ћирилица и латиница, а изузетак је ћирилица. Нормативна техника захтева да се у правној норми наведе правило, а изузеци се поименично набрајају. Другим речима, требало је да амандман утврди да се употребљава ћирилица, а да се изузеци од тога или наведу одмах у истој норми или да се одреди да ће се одредити другим актом (законом). Амандман би требало да гласи: „У СР Србији је у службеној и јавној употреби ћирилица. Изузеци од овога одређују се републичким законом“. При том се, наравно, подразумева да су изузеци реткост. Узгред да кажемо да из трећег става треба изоставити речи „у СР Србији“. Оне су непотребне, а изазивају и неку врсту забуне, јер су упоредне с речима „и у другим случајевима“.

Међутим, кад је реч о суштини ствари, амандман не задовољава, јер потврђује начелну једнакост оба писма. Та једнакост, као што је показала пракса, значи смрт ћирилице. Нема потребе понављати да је она један од чинилаца српског националног бића и да народ који не чува своје биће неминовно пропада. Да сви народи сем српског себе чувају чувањем и свог писма доказ је цео свет, и Европа, па и цела Југославија сем Србије (и донекле Црне Горе). Ми напуштамо ћирилицу без икаквог разлога. То је просто несхватљиво кад се узме у обзир да је то вероватно једино најсавршеније на свету што су Срби створили. На жалост, у том су својим саветима учествовали и угледни српски лингвисти, наследници Вука Караџића, Доситеја и других твораца српске културе, све до св. Саве.

Латиница није српско писмо

Треба кратко видети разлоге који се наводе у корист тврдње да је и латиница српско писмо. То нипошто није тачно. Тачно је да српскохрватски језик има два писма, али од њих је једно српско, а друго хрватско, што је последица велике улоге црква у стварању наших култура и националне свести уопште. Заиста, да је то тако, и чак научна истина, онда би било логично очекивати да слична одредба стоји и у хрватском уставу, тим пре што Срба у Хрватској има много више него Хрвата у Србији. Ноторна је истина да Срби никад нису употребљавали латиницу. Било је у историји случајева да су поједини делови српског народа под туђинском влашћу и под притиском повремено употребљавали латиницу, али је то увек била мањина. Ред је да се та мањина врати ћирици, свом писму и писму већине, а не да већина приђе мањини и тиме оствари жељу туђина који су наметали латиницу. Познато је да су и под туђинском влашћу Срби водили борбу за Угарску и да су и под Турцима и у Аустро-Угарској по правилу употребљавали ћирилицу. У Аустро-Угарској су имали штампу, издаваштво, школе где је употребљавана ћирилица. Тако је током народноослободилачке борбе и неко време после ње било свуда ван Србије.

Тако је било све до шездесетих година и у Србији. Тек тада су наши издавачи почели да штампају своја издања латиницом ради веће продаје на латиничном подручју (што, разуме се, није падало на памет латиничним издавачима у односу на ћирилично подручје). Никад ваљда није један народ тако јевтино продао једну своју, и најсавршенију, националну ознаку, идући за својим издавачима. Сад ћирилично подручје практично не постоји, па издавачи трпе латиничну конкуренцију и ту им је губитак већи од недавне користи. Латиница је упоредо с тим продрла и у школе, јер су све средње и више школе и универ-

зитети прешли на латиницу, уместо да га је ћирилицу. Данас је већ ретка ћириличка књига и човек који пише ћирилицом!

Тако је, дакле, латиница постала „српско“ писмо, што није никад била. Ми смо и пре рата у школи учили и једно и друго писмо, али то није сметало употреби ћирилице. Треба и сад да га учимо, али не да га употребљавамо сем у приликама у којима то тражи природа саме ствари.

Дакле, лингвисти који тврде да Срби имају два писма греше. Треба рећи да је Вук свакако боље знао које је писмо српско, а он је отац савременог језика, писма и књижевности и тек што смо завршили његову прославу, па је ред да се тога сетимо. Треба рећи и да су лингвисти једино надлежни да стручно кажу да ли оба писма, ћирилица и латиница, подједнако тачно изражавају српскохрватски језик (а зна се да је ћирилица у том погледу савршенија због двојних слова у латиници), а не да ли треба да се употребљавају оба писма подједнако. За ово је надлежан само српски народ и његови представници. А да народ, кад му се да прилика да искаже своје мишљење, хоће ћирилицу доказ су народни митинзи, где су латинични транспаренти редак изузетак.

Технологија и Ћирилица

Највиши државни органи Србије пишу ћирилицом, као што чине и Српска академија наука и неке друге установе (Српска књижевна задруга, црква). „Службени лист СФРЈ“ има два равноправна издања – ћирилично и латинично, као што и „Службени гласник СР Србије“ има само ћирилично. Отуд је у извесној мери и противправно ако нижи органи употребљавају латиницу. Српска академија наука је у уставној расправи званично захтевала искључиву употребу ћирилице и у служби и у јавности, као и Вукова задужбина и неке друге установе и организације. Преко тога се не може олако прећи!

Људи који не знају ствари тврде да савремена технологија не подноси ћирилицу. Нетачно, ствар стоји обрнуто! Да је тако, шта би радили Руси, којима је ова технологија потребнија него нама? Па чак да је и тако, не би због тога требало напуштати ћирилицу, јер и пре рата смо употребљавали латинична слова за математичке знаке, па то није шкодило ћирици.

Стога би пом. амандман требало поправити тако да гласи: „У СР Србији је у службеној и јавној употреби ћирилично писмо. Изузеци ће се утврдити републичким законом“.

Али и не очекујући такав амандман требало би прићи враћању ћирилице у употребу гдегод је све донедавно била. Требало би да то први почну они који су и довели додје – издавачи и школа. Српски писци, а пре свега писци уџбеника, требало би да захтевају за своја дела ћирилицу. Све просветно-културне установе требало би да се врате на ћирилицу. Индустрија би требало да производи ћириличка средства писања и штампања, штампарије би требало да обнове ћириличка средства, писци образаца, етикета на роби, назива улица и радњи итд. требало би да пређу на ћирилицу као што су у своје време, недавно, прешли на латиницу. Никакав амандман на Устав ни закон за то нису потребни! Најзад, али не на последњем месту, и ми, грађани, требало би да захтевамо да нам се све што је службено и јавно доставља ћирилицом, по угледу на „Службени гласник“.

Мислим да је ово последњи тренутак за спас ћирилице. Историја нам неће опростити одрицање од једног дела свог сопственог бића, и то без икаквих разлога.

Радомир Д. ЛУКИЋ

Из нових књига

Есеј у четири

(Одломак)

На поветарцу долепшало мисли
Хранимо се по протоколу у ви
Јајем смрти на око. Оно је сле
Видовите мисли што трепери
Као врбова подземна жилица
Тим својим смртним, печеним
нису никад

Ништа видела. Одувек слепа
дала само

У празно, у празнину
Ни у шта. Не и ми који смо за
Више, и продиремо у невидљ

(Из збирке ПЕСМИЦЕ: А ДИФТОНГ СЕ